

รูปแบบและพัฒนาการของการควบคุมแรงงาน โดยฝ่ายทุนในประเทศไทย

นาย ตะวัน วรรณรัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

FORM AND DEVELOPMENT OF LABOUR CONTROL BY CAPITAL OWNER IN THAILAND

Mr. Tawan Wannarat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics Program in Economics

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

491057

หัวข้อวิทยานิพนธ์

โดย

สาขาวิชา

อาจารย์ที่ปรึกษา

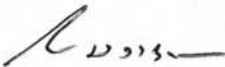
รูปแบบและพัฒนนาการของการควบคุมแรงงานโดยฝ่ายทุนในประเทศไทย

นายตะวัน วรรณรัตน์

เศรษฐศาสตร์

รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์


คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

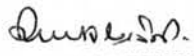

..... คณะบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. โสติดิธร มัลลิกะมาส)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์


..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ)


..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์)


..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ)


..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ เจริญเลิศ)

ตะวัน วรรณรัตน์ · รูปแบบและพัฒนาการของการควบคุมแรงงานโดยฝ่ายทุนในประเทศไทย.
(FORM AND DEVELOPMENT OF LABOUR CONTROL BY CAPITAL OWNER IN
THAILAND) อ. ที่ปรึกษา : รศ.แล คิลกวิทย์รัตน์, 226หน้า.

วัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คือการศึกษารูปแบบและพัฒนาการของการควบคุม
แรงงานโดยฝ่ายทุนในประเทศไทย ซึ่งฝ่ายทุนหมายถึงเจ้าของทุนหรือฝ่ายจัดการ โดยทำการศึกษา
ในช่วงหลังจากปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา เนื่องจากในปีดังกล่าวเป็นปีแรกที่มีการประกาศใช้แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งก่อนหน้านั้นในปี พ.ศ. 2503 ก็ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติ
ส่งเสริมการลงทุนไปก่อนแล้ว ดังนั้นจึงถือว่าช่วงเวลาดังกล่าวเป็นการเริ่มต้นของการพัฒนา
อุตสาหกรรมที่นำโดยภาคเอกชน โดยที่การควบคุมแรงงานที่ใช้ในการศึกษานี้หมายความว่าความถึงความ
พยายามของนายจ้างที่จะเปลี่ยนพลังแรงงานที่ซื้อจากคนงานให้กลายเป็นกิจกรรมแรงงานหรือการลง
มือทำงานจริง ภายใต้ตรรกะของระบบทุนนิยมที่ต้องการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินจากคนงานใน
กระบวนการผลิตสินค้า

การควบคุมแรงงานในช่วงแรกคือในระหว่างปี พ.ศ.2504 - พ.ศ.2520 มีลักษณะของการใช้
อำนาจสั่งการ การบีบบังคับ และการใช้ความรุนแรง ซึ่งเป็นผลจากปัจจัยทั้งทางด้านนายจ้าง ลูกจ้าง
และรัฐบาลรวมถึงลักษณะอุตสาหกรรม

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการควบคุมแรงงานในช่วงหลังจากปี พ.ศ.2520 เป็นผลจากการ
เปลี่ยนแปลงในตัวปัจจัยดังกล่าวข้างต้น

การควบคุมแรงงานในช่วงหลังจากปี พ.ศ. 2520 บางส่วนยังคงมีลักษณะของการใช้อำนาจสั่ง
การ การบีบบังคับ และการใช้ความรุนแรงเหมือนเช่นในช่วงก่อนหน้า แต่ก็ได้ปรากฏลักษณะของการ
พยายามสร้างความร่วมมือจากคนงานและการสร้างแรงกระตุ้นให้กับคนงาน โดยเฉพาะในโรงงาน
อุตสาหกรรมขนาดใหญ่

สาขาวิชา..... เศรษฐศาสตร์.....

ปีการศึกษา2549.....

ลายมือชื่อนิสิต..... ตะวัน วรรณรัตน์.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4685568929 : MAJOR ECONOMICS

KEY WORD: LABOUR CONTROL / THAI ECONOMICS / INDUSTRIALIZATION

TAWAN WANNARAT : FORM AND DEVELOPMENT OF LABOUR CONTROL
BY CAPITAL OWNER IN THAILAND. THESIS ADVISOR :
ASSOC.PROF. LAE DILOKVIDHAYARAT, 226pp.

The purpose of this thesis is to find out forms and development of labour control in Thailand by capital owner. Capital owner in this study refers to owner of capital or management department in each firm. The period of study is ranged from 1961 which was the first year that the National Economic and Social Development Plan was put in practice to present. Before that, in the year 1960, an act of legislation to support investment was already announced. Therefore, it could be regarded that the year 1961 was the beginning of industrialization led by private sector. Labor control in this study refers to the attempt of employers to transform labour power into labour or labour activities under the logic of capitalism which aims to exploit surplus value from worker in production process.

The first phase of labour control was implemented between the year 1961 and the year 1977. It was characterized by strict control, coercion, and violent suppression. These were conditioned by nature of employers, employees, government, including the nature of industry.

The transformation of labor control after the year 1977 was resulted by changes in abovementioned factors.

Labour control after the year 1977 is still inform strict command, coercion, and the use of violent means of suppressions. However, it is seen that there has been an attempt to introduce cooperation and work incentive to workers especially in large enterprises.

Department.....Economics..... Student's signature..... *Tawan Wannarat*
Academic year2006..... Advisor's signature..... *Lae Dilokvidhyarat*

กิตติกรรมประกาศ

การเขียนวิทยานิพนธ์ถือเป็นก้าวสำคัญก้าวหนึ่งของการทำวิจัยสำหรับผู้เขียน และก้าวอย่างที่สำคัญนี้คงจะไม่อาจเกิดขึ้นและสำเร็จลงได้หากปราศจากความช่วยเหลือของบุคคลมากมาย

ขอขอบคุณ รศ.แล ดิลกวิทยรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ซึ่งเป็นผู้จุดประกายความสนใจในการศึกษาด้านแรงงานให้กับผู้เขียน รวมถึงยังได้ให้คำแนะนำที่มีคุณค่ายิ่งตลอดช่วงเวลาของการทำงานชิ้นนี้

ขอขอบคุณ รศ.ดร. กนกศักดิ์ แก้วเทพ , รศ.ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, และ รศ.ดร. วรวิทย์ เจริญเลิศ ทั้งในฐานะที่เป็นครูอาจารย์ผู้มอบความรู้และแรงบันดาลใจ และทั้งในฐานะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาเสียสละเวลาอ่านงานชิ้นนี้ให้ผู้เขียน

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศูนย์เอกสารประเทศไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการค้นหาข้อมูล

ต้องขอบคุณอย่างยิ่งกับครอบครัวและบุคคลอันเป็นที่รักของผู้เขียนที่เป็นผู้ให้การสนับสนุนในทุก ๆ ด้านตลอดระยะเวลาของการศึกษาและการเขียนวิทยานิพนธ์

และท้ายที่สุดต้องขอขอบคุณเจ้าของผลงานทุกชิ้นที่ผู้เขียนได้อ้างอิงถึงในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 วิธีการศึกษา.....	4
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎี.....	5
2.1 พื้นฐานแนวคิดเกี่ยวกับระบบทุนนิยม.....	5
2.1.1 ทุน.....	5
2.1.2 พลังแรงงานและกิจกรรมแรงงาน.....	6
2.1.3 กระบวนการแรงงานและกระบวนการเพิ่มออกของมูลค่า.....	7
2.1.4 กระบวนการผลิตในระบบทุนนิยม.....	7
2.1.5 กำไรและรูปแบบการสร้างส่วนเกินของนายทุนในการผลิตแบบทุนนิยม.....	9
2.1.6 ขั้นตอนการพัฒนากำลังการผลิตภายใต้ระบบทุนนิยม.....	13
2.2 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการควบคุมแรงงาน.....	14
2.2.1 การควบคุมแรงงานตามแนวคิดพื้นฐานแบบมาร์กซ์.....	14
2.2.2 งานศึกษาที่เกี่ยวกับการควบคุมแรงงาน : ประเด็นทางทฤษฎี.....	17
2.2.3 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการควบคุมแรงงาน.....	22
2.2.4 การศึกษาการควบคุมแรงงานในประเทศไทย.....	24
2.3 ทฤษฎีการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีผลต่อการควบคุมแรงงานในประเทศด้อยพัฒนา...29	
2.3.1 พื้นฐานแนวคิด.....	29
2.3.2 รูปแบบของการพัฒนาอุตสาหกรรมและความสัมพันธ์ระหว่าง ทุนกับแรงงาน.....	30
2.3.3 ความสัมพันธ์ของ Internationalization of capital กับรูปแบบ การควบคุมแรงงานในประเทศด้อยพัฒนา.....	31
2.4 ความหมายและลักษณะการเปลี่ยนแปลงของการควบคุมแรงงานในวิทยานิพนธ์นี้.....	33

2.4.1 ความหมายของการควบคุมแรงงาน.....	33
2.4.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการควบคุมแรงงาน.....	36
2.4.3 การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของการควบคุมแรงงาน.....	37
บทที่ 3 การศึกษาการควบคุมแรงงานในช่วง พ.ศ. 2504 – 2520.....	41
3.1 อุตสาหกรรมและคนงานก่อนปี พ.ศ. 2500.....	41
3.1.1 อุตสาหกรรมในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2500.....	41
3.1.2 คนทำงานในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2500และการก่อตัวของแรงงานรับจ้าง ในภาคอุตสาหกรรม.....	42
3.1.3 การก่อตัวของการควบคุมแรงงาน.....	44
3.2 การพัฒนาอุตสาหกรรมในช่วง พ.ศ. 2504 – พ.ศ. 2520.....	45
3.2.1 ลักษณะทั่วไปของอุตสาหกรรม.....	45
3.2.2 ที่มาของนายจ้างที่เป็นชาวจีน.....	47
3.2.3 ขนาดโรงงานและขนาดการจ้างงาน.....	49
3.2.4 ลักษณะโรงงาน ค่าจ้าง ชั่วโมงทำงานและสวัสดิการนอกเหนือค่าจ้าง.....	52
3.2.5 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น.....	53
3.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการควบคุมแรงงาน.....	57
3.3.1 ปัจจัยด้านนายจ้าง.....	57
3.3.2 ปัจจัยด้านรัฐบาล.....	62
3.3.3 ปัจจัยด้านคนงาน.....	68
3.4 การควบคุมแรงงานในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2504 – พ.ศ. 2520.....	74
3.4.1 การควบคุมแรงงานด้านค่าจ้างและสวัสดิการ.....	76
3.4.2 การควบคุมแรงงานด้านเวลาในการทำงาน.....	79
3.4.3 การควบคุมแรงงานด้านการจัดองค์กรและการควบคุมการทำงาน ของคนงานในกระบวนการผลิต.....	82
3.4.4 การควบคุมแรงงานด้านการจัดการแรงงานสัมพันธ์.....	85
3.5 สรุปการควบคุมแรงงานในช่วง พ.ศ. 2503 – 2520.....	88
3.5.1 การควบคุมแรงงานในโรงงานขนาดใหญ่.....	88
3.5.2 การควบคุมแรงงานในโรงงานขนาดเล็ก.....	88
3.6 ตัวอย่างโรงงานขนาดเล็ก.....	89
บทที่ 4 การศึกษาการควบคุมแรงงานในช่วงหลัง พ.ศ. 2520.....	92

4.1 การพัฒนาอุตสาหกรรมหลังปี พ.ศ.2520.....	92
4.1.1 สาเหตุที่ทำให้เกิดอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก.....	93
4.1.2 ลักษณะและประเภทของอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก.....	94
4.1.3 การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ.....	101
4.1.4 การขยายตัวของโรงงานขนาดใหญ่.....	104
4.2 การเปลี่ยนแปลงลักษณะอุตสาหกรรมที่ส่งผลต่อการควบคุมแรงงาน.....	105
4.2.1 การเปลี่ยนแปลงลักษณะโดยรวมของอุตสาหกรรม.....	106
4.2.2 การเปลี่ยนแปลงการควบคุมแรงงาน.....	106
4.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการควบคุมแรงงาน.....	110
4.3.1 ปัจจัยด้านนายจ้าง.....	110
4.3.2 ปัจจัยด้านรัฐบาล.....	117
4.3.3 ปัจจัยด้านคนงาน.....	122
4.4 การควบคุมแรงงานในช่วงหลังจากปี พ.ศ. 2520.....	137
4.4.1 การควบคุมแรงงานด้านค่าจ้างและสวัสดิการ.....	137
4.4.2 การควบคุมแรงงานด้านเวลาในการทำงาน.....	149
4.4.3 การควบคุมแรงงานด้านการจัดองค์กรและการควบคุมการทำงาน ของคนงานในกระบวนการผลิต.....	153
4.4.4 การควบคุมแรงงานด้านการจัดการแรงงานสัมพันธ์.....	177
4.5 สรุปการควบคุมแรงงานในช่วงหลังจากปี พ.ศ. 2520.....	199
บทที่ 5 บทสรุป.....	201
รายการอ้างอิง.....	207
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	214

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 3.1 รายได้ของชวานาและกรรมกร.....	43
ตารางที่ 3.2 ประชากรของประเทศไทย.....	44
ตารางที่ 3.3 ร้อยละของการจ้างงานในโรงงานขนาดต่าง ๆ.....	50
ตารางที่ 3.4 การจ้างงานของอุตสาหกรรมที่สำคัญ ในปี พ.ศ. 2506.....	51
ตารางที่ 3.5 การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของคณงานที่ทำงานในโรงงานขนาดต่าง ๆ.....	54
ตารางที่ 3.6 การเปลี่ยนแปลงการจ้างงานของสถานประกอบการตัวอย่าง.....	55
ตารางที่ 3.7 แสดงการเปลี่ยนแปลงทุนคงที่ของสถานประกอบการตัวอย่าง.....	56
ตารางที่ 3.8 การเปลี่ยนแปลงทุนคงที่ การจ้างงานและมูลค่าผลผลิตของสถานประกอบการตัวอย่าง.....	56
ตารางที่ 3.9 เชื้อชาติบิดามารดาของเจ้าของกิจการขนาดกลางและขนาดเล็กในปี พ.ศ. 2521.....	57
ตารางที่ 3.10 จำนวนสหภาพแรงงานทั่วประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 – 2527.....	67
ตารางที่ 3.11 ประชากรของประเทศไทยในช่วงต่างๆ.....	69
ตารางที่ 3.12 รายได้เฉลี่ยของคณงาน ในบริษัทท้องถิ่นกับบริษัทต่างชาติในปี พ.ศ. 2515และ2518.....	75
ตารางที่ 3.13 ชั่วโมงการทำงานของคณงานในโรงงานอุตสาหกรรมทอผ้า ปี พ.ศ. 2515.....	80
ตารางที่ 3.14 ตัวอย่างอุตสาหกรรมที่มีชั่วโมงทำงานมากกว่า 48ชั่วโมงต่อสัปดาห์ในปี พ.ศ.2507.....	81
ตารางที่ 3.15 ลักษณะของการบริหารงานของโรงงานตัวอย่าง.....	83
ตารางที่ 3.16 ลักษณะการแบ่งงานของฝ่ายบริหารในโรงงานตัวอย่าง.....	83
ตารางที่ 4.1 สัดส่วนการส่งสินค้าออกของไทย.....	95
ตารางที่ 4.2 สัดส่วนการส่งออกของสินค้าอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ	96
ตารางที่ 4.3 รายชื่อโรงงานอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่ได้รับการส่งเสริม ในปี พ.ศ. 2526.....	101
ตารางที่ 4.4 ลักษณะของบริษัทที่มีคนต่างชาติเป็นเจ้าของกับบริษัทที่มีคนไทยไทยเป็นเจ้าของ.....	102
ตารางที่ 4.5 การลงทุน โดยตรงจากต่างชาติแบ่งตามอุตสาหกรรม.....	103
ตารางที่ 4.6 ร้อยละของคณงานที่ถูกจ้างงานในโรงงานที่มีการจ้างงานมากกว่า 50 คน.....	104
ตารางที่ 4.7 มูลค่าเครื่องจักรต่อแรงงาน และ ผลึกภาพแรงงาน ในปี พ.ศ. 2529.....	107
ตารางที่ 4.8 การปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎหมายแรงงานของสถานประกอบการ ในปีพ.ศ.2533.....	108
ตารางที่ 4.9 สัดส่วนของสถานประกอบการอุตสาหกรรมการผลิตขนาดต่างๆ.....	111
ตารางที่ 4.10 การเปลี่ยนแปลงขนาดการจ้างงานของโรงงานตัวอย่าง.....	114

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 4.11 การเปลี่ยนแปลงทุนคงที่ของโรงงานตัวอย่าง.....	114
ตารางที่ 4.12 การเปลี่ยนแปลงการจ้างงานของโรงงานทอผ้าตัวอย่าง.....	115
ตารางที่ 4.13 การเพิ่มประชากรของประเทศไทย.....	123
ตารางที่ 4.14 เนื้อที่ปลูกข้าวโดยเฉลี่ยต่อผู้ถือครอง.....	124
ตารางที่ 4.15 ค่าจ้างขั้นต่ำระหว่างปี พ.ศ. 2516 – 2518.....	126
ตารางที่ 4.16 ผู้มีงานทำ จำแนกตามระดับการศึกษาที่วราชนาจักรปี 2514-2524	127
ตารางที่ 4.17 ผู้มีงานทำ จำแนกตามระดับการศึกษาที่วราชนาจักรปี 2514-2524(ร้อยละ).....	128
ตารางที่ 4.18 จำนวนสหภาพแรงงานในช่วง ปี พ.ศ.2518 – พ.ศ. 2527.....	130
ตารางที่ 4.19 สัดส่วนคนงานในโรงงานที่มีขนาดการจ้างงานมากกว่า100 คน.....	131
ตารางที่ 4.20 สัดส่วนลูกจ้างจำแนกตามกลุ่มค่าจ้าง.....	139
ตารางที่ 4.21 ค่าจ้างเฉลี่ยของคนงาน ไร่ฝั่มมือที่รับค่าจ้างรายวัน.....	149
ตารางที่ 4.22 การปฏิบัติไม่ถูกต้องเกี่ยวข้องกับกฎหมายแรงงานในปีพ.ศ.	151

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 3.1 สัดส่วนการจ้างงานในปี พ.ศ. 2506 และ 2513.....	54
ภาพที่ 4.1 สัดส่วนมูลค่าสินค้าส่งออกประเภทอุตสาหกรรมและประเภทอื่น ๆ พ.ศ. 2504-2532.....	95
ภาพที่ 4.2 ร้อยละของแรงงานที่ทำงานในโรงงานที่มีขนาดมากกว่า 50 คน.....	105
ภาพที่ 4.3 การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของโรงงานขนาดเล็กที่มีการจ้างงานน้อยกว่า 20 คน.....	111
ภาพที่ 4.4 การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของโรงงานที่มีการจ้างงานมากกว่า 20 คน.....	112
ภาพที่ 4.5 การเพิ่มจำนวนสหภาพแรงงาน.....	131
ภาพที่ 4.6 คนงานในอุตสาหกรรมการผลิตในโรงงานที่มีขนาดการจ้างงานมากกว่า 100 คน.....	132
ภาพที่ 4.7 แนวโน้มของแรงงานที่ได้รับค่าจ้างตามกลุ่มต่าง ๆ ในช่วง พ.ศ. 2522-2526.....	140